

A black and white portrait of a man with a beard and mustache, wearing a suit and tie. The portrait is framed by a decorative border.

\$bN

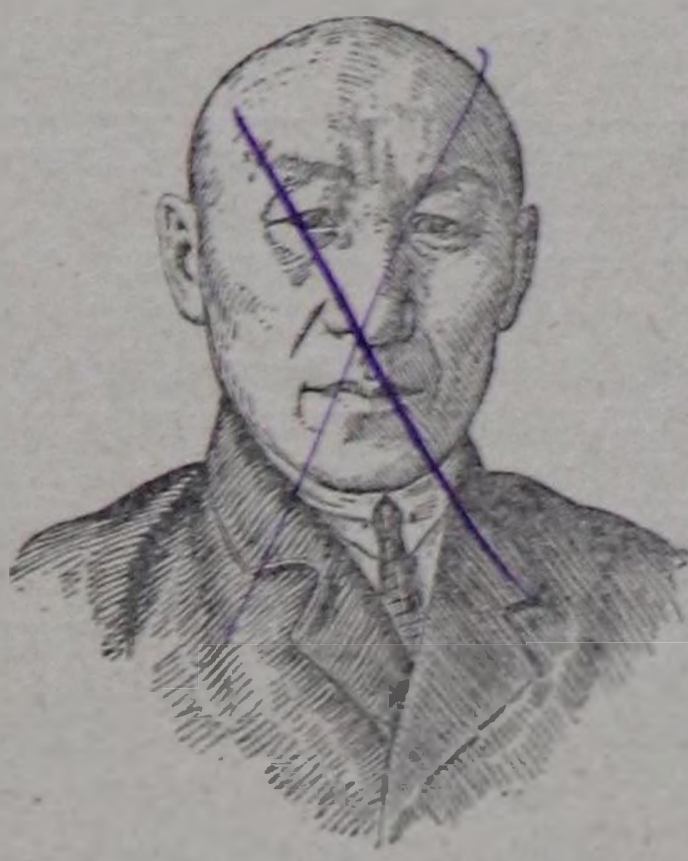
TARN TK polgaş
Profes Ter cəzylili-
nin organı

A black and white portrait of a man with a mustache, wearing a suit and tie. The portrait is framed by a decorative border.

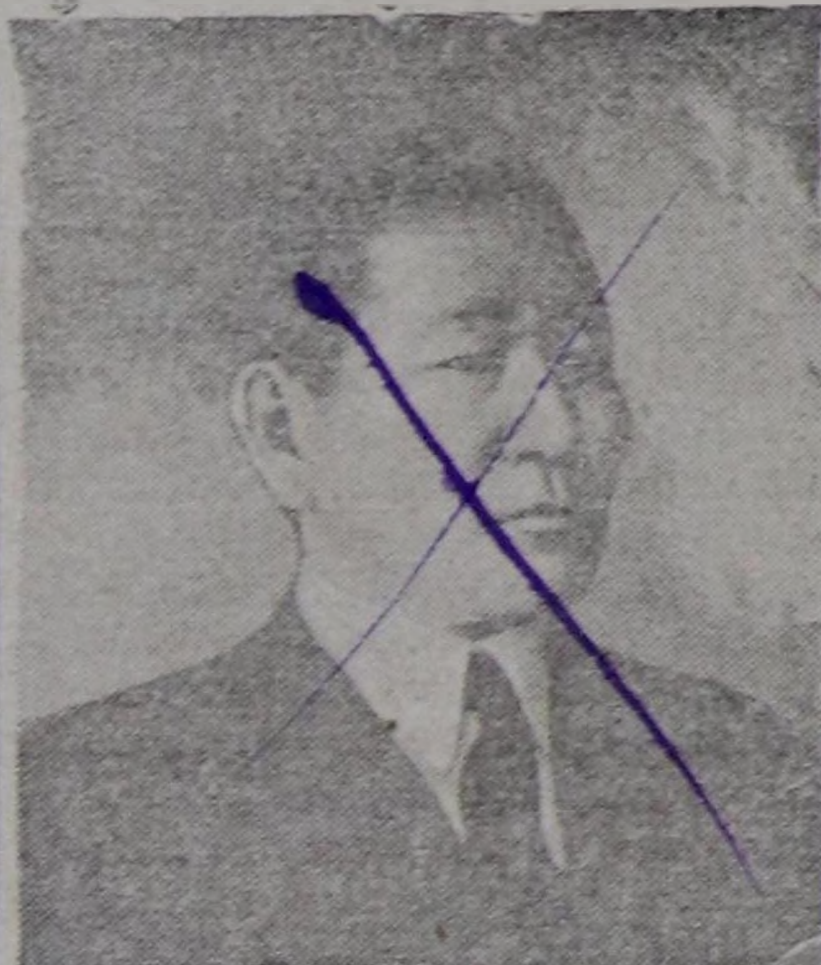
Imperialistiq tajəndən,
imperialistiq telegejdən
cer-telegej kərənda
paəstəjə cys-cys səjə
kizilərnə pır tugaar
bolşevik revolyuzə ad-
bər xostəp əlgən. Moon
songaarəbzə bəndəq
telegejdən kizi tər-
gettənnə şuptuzun ad-
bər xostəar".

A black and white portrait of a man with dark hair, wearing a dark military uniform with a high collar. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is a light, textured gray.

ES TOKA.

~~ES XEMCH-00L~~

~~ES CVD MIT TAGE~~

„Pistini proletar revolu-
luzubus polza, podu-
nuñ cyq-le politiktıy
kyysseldelerin ebes, pa-
za xarın materialdyq
kyysseldelerin ulska
kergyzyp şydaan tele-
gejniñ kbrında kara-
cañğys revolus polur...
Pistini revoluzubustun
kyzıv polgaş tiilettirbezi
ında“.

(*STALIN*).

Тыва Араттын Revolustuoq Namьнын Төр
komitedinin, targazь xyndylyoq es Tokaga

Mool Aratıñ revolustıq namıñıñ Tıp komitedi, Tıwanıñ revolustıq namıñıñ 10 tugaar Uluq xuralıǵa revolustıq izi, raǵıń cedirip tur! Namıñıñ 10 tugaar Uluq xuralı Tıwa aratarnıñ nasional revoluzıunıñ cedip alǵan cedişkinnerin rızıqlap, Tıwa arat respubliktıñ azıl-agaj, kultur turguzıuşkunıñ moon ıñaj ózıp xóqzuırınǵe, xamaarǵıpas toǵunnaanıǵarnı rızıdarıǵa toǵım tuza polur poor tep ideǵep tur-pis. Caa erǵıldeǵerni yndezileeş, anti feodalıǵı, anti imperialistiq revolustıñ orıu pile xój muñ arat tıymenni soñǵa ederttip paastap coraas, sler uluq cedişkinner cedip alǵan tur sler.

Təvənlən arattar Uluq Sovet Eşilelinin tuzalatmışına
təvənlən, uluq-uluq tiilelgeler polğaş cedişkiner cedip alərən
xan ideger tur-pis. Sternin namnər azele eñ ekki cedilgelic
polzun tep kyzelişti pistin nam polğaş arattarnın murnundan
slerge ceditir tur-pis.

TARN 10 tugaar Uluq xuralb telgerezin!

SSRE, MAR, TAR-ның аразында ер најыралык телгерезин!
MARN TK targazы борсан-чытпар.

SSRE-niň uluň Kyzyl seril

Uluq ada SSRE-nin tiilep al-
gan Uluq Oktabr revoluzun ma-
galıy kystıy tiilettirbes uluq
Kyzıl şerii padı-ryzyy kamga-
lap turar.

Uluq Kyzyl şeriq polza, kon-
cuq pedik politiktıq, kulturluq
polgaş pir tugaar caagaj texnik-
ti eerenip turar.

Kızıl şeriq polza, tapcaan ta-
nırsız ızvıq kaadrlarıvıq, olar
ıvıq telegejnin kırımda kırıgı-
sızıvıq onza cıvıktıq pıjdalıv
kırıgıvıq, texnıktı tıjulınga ce-
dıv pılıp, sosıalısızvıq tıreıvıq cırt-
tın kırıvıq kırıvıq kırıvıq kırıvıq
tıvıq.

SSRE-niň Kazył şeriiniň po 36 sýlda poor ertken täjyn surguulu polza, täjyňniň arttyň-ce 150-200 kilometr cer-ce uzar razyn-pile 1200 kizini paraşut ter xoryktelip paýy keer cýepile t y z y r y p . surguul-dar turgan. Kazył şeriq polza, pygy telegej kында uluq kыştuq pajdalyn karacangыs kurgau cer kынга kыrgysken cýe ewes, podunyn agjarga corup şydaar uluq kыzyn kыrgyzyp tur. Kazył şeriq polza, cer-le tiilettir-bes uluq kыştuq.

Uluq Sovet Eaileli polza, kəzan-taa telegej kəŋga tajvın politiktı tudıp turar. Kəzıl şeriq polza, telegejnin tajvın politikinı kəstıyq ɣəzıq kamgalak-səz polur tur. Uluq Kəzıl şer-

İqniñ xamək turguzuq pıjdañ
paşkılar LENİN—STALINNIN
erttemi-pile xolbaşkan.

Kəzyl şeriqniñ praştyncəzə polza, SSRE-niñ arat cəminin komissarə, oon pir tugaar mərşalə, əzylsən tərğan eş VOROŞILOF pə'ur.

Pistiñ Tьvаnьñ Aratьñ revolutuq шерii полза, SSRE-nin uluq Кьзыл шериниñ туңмазы по-ор, Октавр революzunun accьз-pile Tьvаnьñ 21 сыда полган nasional revolutu-pile тьвылган тuskaj хamaарьспas pot-ergezin рьзьq камгалap турar. Aratьñ revolutuq шерii полза, po аразь-да политиктьq, культурлуq фронтунуñ талазьнда конcuq uluq cedийшкinniq полган. ARŞ полза, arat connuñ cызын-раазьн каа-дырн peleteкер шokkar шkolазу поор турar тур. TAR 9 козууну-нуñ simularь, арвannарь полгаş кажь су азы-агьj cerлеринде харььсалгалыq азыдarda азыдап турар шерiq шkolазьн тооскан еш-тер конcuq хөj.

Uluc Oktabrın 19 cıl pol-
gan ojunda teleg-join arat tym-
eninın ınak paşkbz eş Stalinga
iziq pıjır polgaş seriqnin uluc
ıttıq uraazın cedireel!

Kızıl şəriqin temir-teq kadıq
komissarı, Uluq Sovet in mar-
şalı eş VOROŞİLOFKA rəjir!

Kattışkan polkanın koman-
dir-komiseri. S. QMA.

1917 сыдын ноявр айнын 7-де (ерги сан-
pile polza, oktavnyy 25-te) Orus ulustun pr-
oletariady jadyy taraaccynnarga tajangash, Le-
nin praştan bolshhevik namnyy praştalgazynny
adaa-pile coraash, sosialistyk revolutu oosky-
dyp undyrgan: burzuaş tyzyryp uzutkaaş, er-
ge cagyrganş xolga algan.

Oktabr revolyutsiunin xaraazy-pile proletariat polza, tergiidep sag'rar ang' poop, zavottar, temir oruktar, bankylar polgaş cerni öncy xuzunda ezeleer coruktu uzutkaan polgaş olarn' xoj niitlinin xerengizi poldurgan. Oktabr revolyuzi polza, pomeşikternin cer ezelelin, natsionaldarn' tarlaar coruktu uzutkaaş, xerezen-nernin ten ergezin toktatkan, xyree-xiitti kyrynenen tuskaarlaan. Tarlaksy angylarnin kyrynezin yrep apperadyn uzutkaaş, proletariat diktaturu—sovet kyryneni turguskan.

Oktaabrın revolyuzu polza, pygy telegejnın proletar revolyuzunı egezin salgaş, kizi tereletgenin xeqzyldezinde caa yjeni azytkan. Oktaabrın revolyuzu polza, Evrofa revolyustu kyskaş, Ceen cyktyñ ulıstarn—Tursiyni, Kıdattı, Indiyı, Indiy kıdattı polgaş Tıba, Moldu imperialisterge udu temissel-ce kedyrgen. Oktaabrın revolyuzu polza, komunistıq namarnı ezyldezin polgaş Komunistıq Internatsional-ce olarnı katezarn tyrgedetken.

Oktabr revoluzunun yjezinin peer pygy telegejnir proletar temisselin cedilgeleri polza, SSRE-nin tiilep kelgen tiilegeleri-pile vyzlbes xolvaqaldyq.

Oktaabrın revolyuzı polza, pygy telegejıni
iji uduıanışkak anga cagan: sosializmne
tutup turar anga polgaş ɵıyp par ıdar ka-
pitalizm angazıga cagan.

Kapitalizminin qurtarında et-cazaanin sarmayesi tendep kederep turar. Elen xej kapitalistia qurtarda fasistia kadyq cazaktar

polza, proletariatyň kesyp kerbeen mөлçyktel tarlaktalga tawaryştyryp, onu alwadap azy keldirttir aar perge corukka kiirip, yletpyrccin organizastaryny uzutkap cok kelyp, ak ölyrylgeni ulam-na tynzdyr turar. Tiileen proletariat cazy mangys angylaryny cok kelyp uzutkaan SSSE-de polza, „yletpyrccin polga tarastannyn kys-azyly mөлçyktel tarlaktaldan xostatyn-gan“ (Stalin).

"blangýja po sölgy öldarmyn ištinde Sovet Eäilelin burzuus kyryneler-pile tömejler köerge, azyl-agaj, kulturu ılam-na erylöp ezyr turar, et-çazaanyñ samıyralıñdan korıpas kara-çangıs kyryne polur SSRE-de poletariat dik-taturunyn kol pođalyñ polgaş pygy telegejge uzur-tıazayn ileredip turar tur" (Molotov).

SSRE-de pir tugaar peş cıl planın tiilel-
gelii-pile tujulunğa cedir kyysetkeni polğaş
iji tugaar peş cıl planın paştajıǵı cıdarn
cedilgelıq pottındergan—po polza, Oktabr re-
voluzınnn ırgyleylei polur, po polza, Mar-
ksizm-Leninizmnn tiilelgeleri polur. Po cedil-
gelerni cedip alırdı SSRE-nin Komunistıq na-
mı polza, şılgaraın paştıncıǵı eş Stalinga pa-
ştadıp aǵaş cızyn-paazın ızelder-pile temis-
sezıp coraaş cedip alǵan. Kominternı, Oktabr
revoluzınnn ajıtkan oruu-pile kapitalizmnn
tura tırtıtarıǵa million-million azılcınnnı
evileldep turar.

Uluq Oktabr revolyuziyanın assey-xawbjaazypile 1921 cılda Tıvanıñ natsional xostalgalıq revolyuzı ooskees, Tıva polza, tuskaj xamaarıs-pas pot-ergeliq respublik poop özyp ıyız kelgen.

Тыга Арат Республика полза, Улуq Совет
Ебилелинiн ха-тунманын утундуруbas улуq туза-
ламсыз-нга таяныр алгас, nasional революzunун
хереен улам телгередип, капиталистыq ев-с орук-
таp ажаар хөqуурынa পেеткелдерин ерес ын-
гыз-pile корудуп турар.

Октябрның тура-халыкы

Nojavarın 6-nıñ kezeesinde
orajıtaj pergende Lenin pildirt-
pes kıldır xavın solup kedip
algaş, Lesnoj tep cerden Smol-
nıj-ce cedip kelgen. Lenin-pile
Stalinga paastatkaş namnıñ
Tep Komitedi cepsektiq tura
xalıbıskıñ paastap turgan.

Smolnjsda—uluq xerek pydyryp turar cybe polgash passym xelzemirgeji-le koncuq turgan. Kyzyl gvardijciler, suq sheriqleri, abzylcynnar kirip-taa turar, ynyrtaa turar. Lancsy pooluq, xol pooluq, ooktuq xaarzaktarny kiirip-taa turar, yndyryp-taa turar. Proletariat poe cepsek-pile teritiniip turar ol. Telefonnar soskaal cok kыngыrtkajny-la turar. Tura xalybьskьnnыq xamyk salaa-

sajgǝdǝ Smolnǝjda parǝp tuduǝ-
kan.

Oktyabrın 25-tin ertleninde Piterniň pygy-le sugula - sugula cerleri azylsýnnarnyň xolunga kire pergen. Temir oruk örttee i, kyryneniň bankazy polgaş öske-taa a van cerlerin ezelepken. Bndyq polza-taa, tyr cazak Zimnij Dvores tep ordunu eelebi-şian. Suq şeriqleri, kyzl gvardiyçiler polgaş azylsýnnar Zimnij-ce şaap kilerine peletkenip turar. Baltij talajnyň suq şeriniň minonos tep poroxottar Neva xem-ce kiripken. „Aurora“ tep paroxot Nikolajef kəvyryy tep kəvyryqde mýşynaj cookşular kelgen. Kronştattan kelgen suq şeriniň kezek pəlyv Neva xemge keep tyzyp

algan. Şaap kırıpterin egeleer te-
eş-le ulus şıptuzu medeeni ma-
nap turup pergen. Bncap turu-
ze tapteq-la 21 şakta Petropav-
lovskij tep xerimden yger-poo yb-
dy tynnalgan. Oon soon tarj
"Avrora" Zimnij tep ordu-ce iji
ulaştır yger poonu kuruq ed s-
ken. Olar polza, şaap kireringe
medee polgan. Karangъ turup
turda, cyq-le ook kызанназынн
сыръыга tiilelgeli-pile uraalaş-
şaan kызы gvardijciler, şeriq-
ler, suq şeriqleri Zimnijni ezelep
alırp-pile şuut mannaşыр kirip-
ken.

Tynekkinin iji şakta Ordunu
şuptuzun şeriqnin revolustuq ko-
midedi eelep apkan.

Uluq Oktabr revolyuziynıñ asıyız

1917 cыдын yjezinge cedir xan-
an cazaktyq turğan Orus ulustun
cirttunga yletpyrcinner polgaş
taraaccynnar polza, Leninñın bol-
şevik namynñın uduırtulgaşy-pile,
paza pygy telegejñın tarlatkan
azılsyn tymenñın aldarlyq uluq
paşkylar Lenin, Stalin olarnıñ
paştalgaşy-pile Oktabrñın uluq
revoluzıun yndyrgeş, ol yjede orus
ulustun cirttunga yletpyrcin,
taraaccın aratıñnyñ kılcaalıs-pile
tarlap xemdip coraan kapital-
istar, paza pomeşikter tep cer
ezeleen feodalıarnıñ revolustun
kyzy-pile ojtıur oktaaş, olarnıñ
xolunga turğan xamık-la cepsek-
kış polgaş fabrik, zavotar, cer,
paza eske-taa cugula-cugula cyyl-
dernı yletpyrcin, taraaccynñın
ergezinge plaap algaş, proletar-
nıñ kadıq cazaan toktaadyr,
Sovet Sosialıstıq Respubliktar-
nıñ Ebilelin carlap turguzup
corutkan.

Orus curtunga Uluq Oktabr-
nın revolyuziyanın xyrezi tiilep
ynges, yletpyrcin, tarascannar
erge şoleezin podnınn xolunga
tudup alerğa polza, telegejnin
kırında kapitalistıq polgaş py-
dyn, carıtk kolonij carıtkarnın
arattar revolyustun şimceeskinin
kalabırtp, erge şoleeni tep alar
tugajtpa corudup tutar uluq
temisselin ulam-na tıznıy-pile
yrgılcıledı pergen polgaj.

1917 сьлда ынген Октябрьнӱн революзу тилеп поттарыга полгаş Улуқ SSRE-нӱн ытундуvas тузаланьзынга таянӱр, оон ась хавьяазь-пиле 1921 сьлда пистин Тыва арат республик полгаş хатунма полур Мool арат республик-тын араттарынын революстуқ сеткел сазьы ӱзыр, поттарынын ырти-тарынга аймактын хосталгалық революзун ындьргеш, арат тьмен ерге шӱлеезин тьпкаş, насонал революстуқ республиктар пооп токтааган полгај.

Tiia arat respublik polza, Uuq Oktabrnyñ revolyuzunuy assy xavyjaazy-pile 1921 syda tyrtыр toktazgaş, oon peer po 15 cыdыñ turguzunda imperialister polgaş feodaldarga uduр аймактыñ revolyuzun ыrgыlyedip, tuskaj хаматыşсыз pot-ergezin ulam ызыдыр келген.

Oktabrňnñ Uluj sosialistiq revolyuziynun soonda pygy telegejnin kary iji uduylanysk-k sistem kydyr carlygan. Ol sistemnryn todargajlap cugaalaarga: pir talaznda telegejnin karynda koncuq sapktn ezyr tilep turar socializmiyn sistemi polur, iji talaznda elyp irip par cydar polgas podunun xanyk-la ekonom, politii samyryalga pyrgetken pustup tyzyp turar kapitalizmiyn sistemi polur tur. Pygy telegejnin tarlatkan arattarynyñ revolyuziynun odaa polur SSRE polza, kapitalizm, faşizm-pile erestiq xyrezir tugajanda telegejnin azylyn arattarynyñ koncuq uluj colengizi polur.

Октябр револю-
зу полза — Са-
анда Орус улус-
тун ак-хаанынга
кансаар-таа кол-
тарладыр, политик-
таа талазы-пйе,
ет-сазаның таа
талазы-пйе хос-
туң тускай ерге
сөлее чок кор-
ан пйе аймак-
тарн хостадыр,
ерге-сөлеени ты-
вьскап.

Oktabr revolu-
zunun soonda
— Tuskaj xos-
tuq ege şölee
cok coraan pic-
ce ajmaktar es-
ke uluq ajmak-
tar-pile ten erge-
liq poop, SSRE-
nin c e d i uluq
respublikatın
— ın camdıkız ro-
op, azy - agy,
kulturu kancaar-
taa cok sajzırap
tutar.

Октябр революцияның оюлу Тьва

Oktaabrnyň revoluziýunyň oňlu polgaş telegejiniň aratarynyň san-gys fro tuzunyň bir kezee polur. Twa arat respublik polza, Oktaabrnyň revoluziýunyň 19 syl pol-gan Uluq paýryňyň erttirip turar yjede SSRE-niň uziq tuzalamsy-zynga tajangas, 15 cilden tur-guzunda oratnyň azy-agyj, kul-turun polgaş ылаңыз oratnyň azy-agyjnyň kol ynderini polur ma! azy-agyjyň saýzbradyr taia-zy-pile koncuq cediikinnerni cedip alganýň cookta sa a paýry-lar ertken ulustun 15 cýllyň Uluq paýryňga todargaj tem-degleen polgaý.

Am polza, arat tymennin re-
volustuq temisselinin manlej
polur Aratın revolustuq namı-
nın 10 tugaar Uluq xuralıñ
sıylğan yjezinde Oktabrınñ re-
voluzun pajsırlap eritir turar
tur-pis. Nımnıñ po Uluq xuralı
polza, orannıñ azy-azıy po'gas
kultur, polınnıñ tugajında cedip
alğan cediışkinerni tynner,
moon songaar corudar sorulga-
larnı ajttep perip turar.

Pistin sorulgaŭs polza, Oktabrnyñ Uluq revolyuziýa eýerýp pajarlap ertireribis - pile kadý, nasional xostalgaŭq revolyustu ulam-na xepýladýp, orannyñ kapitalistýq eýes oruktap ajaar xepýzideriniñ suuryñ peletkep, orannyñ azýl-agýjýnyñ kol adýrý polur maldyn azýlyn ulam saýzbradýp, nasional kulturnyñ xereen ulam tepýsidip corudar sorulgaŭq-pis.

Po pygy sorulgalarny kyys-
sedirde TARN-nyu 10 tugaar Uluq
xuralaňny toktaal şitpirin arat
tymenge tanyştyryp, onu pottan-
dyrар coruk koncuq cugula tur.

Oktabrın Uluq revolyuzun
pajylap erttirip turar yjebiste
nasionel revolyuzunun tajzıny pol
ur imperialister polgaş feodal-
teokratlar-pile temisseliyisti ulam
tınzıdıp, telegejnin aratların
cangış frontuzınga ulam şıngış
turzuulu, İspannıy cırttında pygy
kizi tölerttinnin xeree tıeş
erge şölee tudup temissezip tur-
ar arat conunga tuzalazır polgaş
RTO-nun kezıgynyngı xej-xejy-
pile kırı corıubustu ulam kal-
barttıylınar.

Oktabrın Uluq revoluzu ul-
am-na telgerezin!

TARN-nın 10 tugaar Uluq xuralının undyrgen aýtlyşkın şitpirlerin ereştiq kyyssedip tuj-ulunga cedireeliner!

TARN TK-nyň Kultur-mas-
salyň kildizinden yndyrgen.

Sosialistyon sistem

SSRE-niň ulytpryrcin, kolxos-
su tarasçynlary polza, Pygy (v-
ileldin Komunistyq Bolşevik Na-
mynyn paştagazy-pile polgaş
telegejin azylym aratarynnyň şyl-
garam ugaannuň paşkazy uluq
Stalinniň uduřtulgazy-pile cor-
aaş, telegejin 6 xozunun pir-
eezi polur SSRE curtunda angy
cok sosialistyq niittileldi turgu-
zup potandyr turar. SSRE-niň
azy-agyň şuptuzu sosialistyq azy-
agyj polgan. Ol cuny ajttur
tur tize, SSRE polza, pir tugaar
peş cül plany kyysediri-pile
kady, orannyň azy-agyjny sa-
yjenin texniin jozugaar yndezini-
pile saarttyr algan. Lenin, Stalin-
nyň nomnany xerek karyga pot-
tandyr, munnunda cadyr kal-
gan turgan oranny ulytpryryq
polvazaryngaj oran poldurgan,
kedeeniň azy-agyjny sosialistyq
kedece azy agy poldurup, uluq-
uluq kattyşkan azy-agyjlary poldur-
durgan. Am polza, SSRE-nin ar-
attary iji tugaar peş cülden pla-
nyň cediışkinniň kyys dip turar

SSRE polşa, telegejniñ kыrыnda koncuq-la uluq kыstyq etyletpyrlyq curt poop xuulgan polgaş kódee aзы-agыj ta'azy-pile telegej kыrыnda pir tugaar uluq şydaldыq curt polgan.

SSRE-nin ol cedişkinine en ылағыја piston Тываның tymen sonu konuq ooryp pajarlar turar polgaj. SSRE-de kyş azyl tal-azy-pile kizi kizini tarlaar cybe cok, en ылағыја тарлаар агы-нын en soelgy arttyşkыны polur kulaktarnы агы-pile pir төmej шуut uzutkaaş, azыlcыn arat tym-ennin material pajdalyн yndezini-pile sajzbratkan to'eede, olarnыn ugaan medereli, idepkej kыcceeli uluu-pile kodyrylgeş, Sovet curtun sosializmdan komunizm-ce şilcideriniң peletkelin salsr polgaş SSRE-niң azыlcыn arattы-рыны амьдралын paj, kulturluq, ooryşkylyq, olcalsy амьдралга-це küreriniң peletkeli polur staxanoftarnың şimceeşkini konuq kalbargan. Am po yjede staxanoftarnың şimceeşkini pygy SSRE-niң iştinde konuq xej poop tel-gereen tur.

SRRE-niin curttunda po pygy
cediikinnerni cedi p algaññññ
uzuru-pile po yjede pygy arat

tymennı kys-azy-ıle, tıstıanbı-
kyn-ıle polgaş erttemge   ren-
ir coruk-ıle pyryn xandırgan
Stalinny  ndezin xoojluzu t p
SSRE-nin koncuq t egylyq  n-
dezin xoojluzun cogaadp, onu
x j tymen c nga t nıst r p, tym-
en connun sınal setkilin c p,
uk  ndezin xoojluga nemer xan-
dırgan. Am polza, SSRE-nin ol
 ndezin xoojluzun padılap pot-
tandırar n peletkep turar. SSRE-
nin  ndezin xoojluzu polza, pygy
telegejn  arat tymeni erge   e-
ezin t p, c rgaldıq am dsal-
gaga cedip al r tugaj nda kon-
cuq ylegerliq cizekt  ajtt p turar.

SSRE-nin pygy ulustun azy-
agyjy özyp sajjy-raan-pile oran
ny kamgalaar coruu kolcuq ry-
zaan. Ooñ Kyzyl şerii polza, tel-
egejnin kында pir tugaar mөn-
ge kыstyq xaja taq ыkşaş ыzyq
şeriş polgan.

Kapitalistický systém

Po yjede telegejnin kыnda kapitalistыq sistemni ap koege polza, kapitalistarnыn azы-agъы ulam-na kudulap irip sандарap padьp turar. Kaaş cыldьn iştinde et ekonomnyn samьralь yrgyl-cyler ханылавь-шаан, оон мырн-aj politikтыq cidiq samьralь-na kirip turar polgaş хары олар-нын polit. erge cagyrgaзыn pustyр egeleeringe cedip turar polgaj.

Söelgy yjede samdık kapitalistık kyrynelerde ak ölyrykcy faşizmnyň aýyly polza, ulam-na kalcaaly-pile kederep turar, en ýlangyja German, Itali polgaşoon-taa öske samdık ceriernin işlinde erge-cagygany faşistar tudup algaş, ol cerlerde arat tymenni koncuq araaitan ыkaşpaýdal-pile tarlap turar tur. Telegjnin kыnda imperialister polgaş faşistar polza, pottarynyň azal-agyly kudulap, ölyrynge cetkeş, хarып samdık cerlerde caatajыnnыň aýylyп koncuq uluupile öökydyр turar polgaş cyn-pyl-taa muryunda SSRE-nin cirtlunga хaldaaryп yrgylcy oralda-

zır turarlar. Cizeeleerge, SSRE-nin cöen talazında Japonnuñ imperialisteri polza, ırgylıy SSRE-ce xaldaarın oraldaızır turar, parıyn talazında Germanıñ faşistarı paza xaldaarın oraldaızır turar. Oı kargıstar SSRE-nin kırıyn-ce xalıp keer polza, SSRE-nin Kızıl şerii oların cılca şaar kadıq xarıynı peer polgaş pygy telegejnin aratarı podunun adaırttuı—SSRE-ni kamgalaarına kaza-taa pelen turar polgaı. Imperialister, faşistar polza, cıy-le SSRE-ge udurlarıyn peletkenip turar cıve eves, xarıyn telegejnin kırıyn ezelep alır teeş ılaazır, ırgylcy taıyın kırıyp turar tur. Cöen cykte Japonnı imperialisteri polza, Kızatı ezelep alır teeş ol-ce şırgup turar polgan. It-alın faşistarı polza, Abissinni ezelep caalap algan polgaş po yje-de xarıyn demokratıq İspan ulustun işıkkı xıreenge kırıp, İspan dı faşistıq yırencilerge, tuzalazır turar tur, paza Germanıñ faşistarı myn İspan ulustun xıreenge

kirzip, ilyrykcy faşistarn̄ tuza-
lap turar polgaş sөөlgy yjede
cyq-le Avstrij, Cexoslovak ulus-
tarn̄ ezelep alyryn oraldayp
turar eves, xar̄n Rum̄n, Bol-
gar, Gresij polgaş oon-taa eşke
parb̄n Evropta piccii-piccii kyry-
nelerni ezelep alyr podap turar
tur. Olarn̄n ol ezelekci coruun-
ga pygy telegejn̄n tarlatkan saja-
saja conu kaz̄n-taa cөpşerebes
polgaş faşizmga udur kyşter
xyn pyry өзyp turar polgaj. Ть-
ван̄н arat pyryzy faşistarga
udur podunun revolustuq setki-
lin pedidip, internacionaldaq sor-
ulgaz̄n yrgyicy pilip turar.

Telegejnin kында imperializm, faşizmnyň ezeergek saа-tajynnyň аjылыň ооskыdyр, азысн арат tymennin kынга аар perge tarlaaşkыnny ullaм tynzыдыр, арааттан ықааş хоралық coruktarnы таварыстыр турар coruktan адырлыр алыр тееш pygy telegejnin азысн араатары polза, imperialism, faşizmga удур revolutun temisselin yrgыlcylep corudup турар. Cangыs frontunyn хyrezinde ебилdezip, pottарыны ерге şölee таварыны polgaş kapitalis арны ар okтааş Sovettin cazaan тургузарына ер саналы каттызыр, сыр-kyzy хын pyry кылынар турар тур. Cyl tize, Kыdatta, Franzыда, өske-taa cerlerde, ең ыlangыа po yje-de Ispan улустуң curtтунда арат tymen polза, demokrattyq Ispannyн respubliin тургузup алган, 3 аjының тургузууда faşistar-pile temissezip, арат tymen ерге şölee тавар тееш маадырлық temisseldi yrgыlcyledip турар тур.

Po pygy revolus şinceeşkini-
niň kalbaryň turar coruň cunuň aýt-
tyr tur teer polza, enir cýlyn poop
ertken Komunistyňq Internasional-
dýň 7 tugaar kongrezinin todar-
gaj aýtlyşkynnyň telegeýrin
arattary potatanyň komunistyň
namnyňga paaşladar a l g a ş,
tanlyň pilip, uk aýtlyşkynnar-
nyň xerek kýtynga potatdýar-
nyňga temissezip turary ol tur.

Telegejnin kыrында kargys
curttarda kaaş on-on saja-saja
azyl cok, erge şelee cok, perge
talal cova-anda turar, elengi-ty-
rengi pajdalda aştap-suskap tu-
rar ıarlatkan cın podunın cыrgal-
dık erge şeleezi! tıp. Sovet ca-

Октябрның хуннерінде

1917 сыда октавр ажда азырын тымеи ерге-шөлеени ар, маадьрыб темисселин корудуп тургань.

Октаврињ оју Тывада

Oktabr revoluzunun oğunda Tьvanьn arattarь cьskaalьp tur.

TARN-nyň 10 tugaar Uluq xuralyň azytkanda TAR-da SSRE-niň Pyryn ergeliň teleezi eş Malkofun pajyrlıq cugaazy

Eşter, arattarnyň en teere mur-nakşy kezeeniniň teleeleri polur şerlerge, Uluq xural azytkan tugajynda iziň pajyrlıq cedirejini!

Uluq xuraldın azyly polgaş oon şitpirleri Tawa Arat Respubliktyň tuskaj togunnaaryň ulam ryzdyr, Tawa-pile Sovet Ebieliniň arazynda ha-tunmanlyk pajyrlıq moon-taa songaar ulam xeqzyderinge tegym tuzalyq polurun polgaş Tawa ulustun azy-agyly-pile kultur tepşilgezin ulam kedyreringe tegym tuzalyq polurun kyzer tur-men (tep eş Malkof tavalap cugaalaarga, pygy xural turgaş, izii-pile xol caskap pajyrlap turgan).

Am moon ıñaj tavalap cugaalaaryň araj perge tur, eş Toka, meen orustap cugaalaaryň cörşeredip köryner.

Tawa ulus podunun revolustuq cazaak, namynga paastadyp coraas, TARN 9 tugaar Uluq xuralyndan peer po arazynda kancaar-taa cok uluq cedişkinerliq turarın slernin-pile kadşy temdeqlerine koncuq-la öörp tur-men. Tus oran ergeliq xostuq turup kelgeninden peer cedip algan cedişkinerini Tawa Arat Respubliktyň 15 cıl polgan oju poor turgan öörüşkylyq xynnerde pygy Tawa ulus temdeqler turganından peer ındyq-la yr polbaan polgaş Tawa Arat Respubliktyň tyrgen-ne ökterep xeqzyryn kyzer turar ulus şup-tuzu paza ol cedişkinerger koncuq öörp turar. blangaja Sovet Cazaak Tawa Respubliktyň tuskaj togunnaaryň pajyrlıq koncuq öörüşkylyq-pile kiccengejler kergeş, Pygy Orus ulustun Picce xuralyň kezigyny eş Şotman-ny podunun onza teleezinge to-mujlaas, Kyzyl-ce corutkan polgaş Tawa uluska kiccelin saly-rynny eşke-taa temdek xereccizin kergyzyp turgan, ıncarga pygy-le tep sovet solunnar Tawa-nyň 15 cıl ojunun xynnyge cedip algan cedişkinerini temdeqler ertken. Namnyň 9 tugaar Uluq xuraly poor ertkenini son-da udavajyn, orannyň ıstingecaa şen politiktyq ergilde turguzup, onu yndezilees, orannyň caagaj amdyralıny yndezini poor arattyň mal azyly sonşy cok ulam özyp, arat tymennin amdyralı pajdaly caagajyp turarın po xyn paza temdeqler polza xorzok. Arattarnyň kultur tepşilgezi paza ulam öry kedyr-lyp ynyr, şkolalaryň sanı, pizik pilir ulustun sanı özyp, pottun nasyonallıq azyldakşylyr özyr, nom tepter, solun eş ıstinde ulam köbeji-pile köstyr poor, arattyň amdyralı pajdaly kadşydar tees, arattyň caş azy-telyn kadşy arıq-sever azyraar tees, temissel kalbarı, caagaj oruk-zirik-taa turguskulap turar, oon-taa eşke.

Arattar pottarnyň cazaak, namnyň tolgandyr şıjy ebielde-zi, nam, cazaany pygy azyldakşylykna tatkızıp tuzalaar xyn pyry ryzdyr turar tur. Oon todargaj xereccizi polza, TAR-nyň 15 cıl polgan oju arattar koncuq-la öörüşkylyq caagaj pajyrlap erttirgeni polgaş cap-caa kozunnaaryň nam kon-ferenzi xuraldaryň cangşy sa-ğyş setkildi ertkileni ol polur. Paza Tawa ulus-pile Sovet Ebieliniň ep najyraldyk xarılzaaz polgaş ha-tunmanlyk tuzalamşy xynny-ne ryzdyr, Tawada curt-lyp turar sovet xamaatlyaryny Tawa arattar-pile paza ep najyral-lyk kelgee-xolbaaz ryzdyr, sovet xamaatlyar polgaş arattar-lyk kultur tepşilgezi, poliuktyq dereli ulam-na özyp, olarny

arazynda Internasionaldyk kizi-zidilge azyly corudup turarın-dan olarny arazynda ep-najy-raly ulam ryzdyr kılınnap turar. Oon todargaj xereccizin cangşy po cılyň ıstinden köyp tur-pis. Cyl tize, ertken kızıň cut poor, Tawa ulus azylyga tavarşy peerge, Sovet cazaak polgaş Tawada turar sovet xamaatlyar Tawa uluska izii-pile tuzalaar, Tawa arattarny ta kaas on-on mun, ta kaas cys-cys mun paas malın cuttan ölyrbejin kamgalazyp perdi ijin-aan. Oon soonda, Tawanyň cazaak polgaş ulazu-pile kadşy respubliktyň 15 cıl oju pajyrlap erttirgeni polgaş ol cedip algan cedişkinerini tugajynda oar-nyň öörüşkylyq pajyrlıq Sovet cazaak polgaş Tawada sovet xamaatlyar paza ep-najyraldyk-pile pir tımej öörp pajyrlap erttirgen polgaş.

Slernin cedişkinerini ceze-mejin uluq-taa polza, cyq-le olar-ny temdeqler kaar polzumza men Tawany polgaş Tawa ulus-tun pagaj ezi polur ijik men. Bncangas, pistin uluq Sovet Ebielini ylegerin, oon tal-j-teq ugaannıq paastıncızy eş Stalin-ny, Sovet Ebielini komunistıq namny ylegerin paastıncızy, meen sagındıza tep podaan cy-veem polza, Sovet Ebieli teleg-j kızıngı turup köreer, kancaar-taa cok uluq cedişkinerini cy-nın xaraazy-pile cedip algan teer polza, cedip algan tiilelgerge sagşy tajınyzyp olurup alvajyn, pottun cedişkinerine meneerge-nip kergegtinip olurup alvajyn xarın ulam-na ıñaj, ulam-na tyrgen-pile purungaar tepşir, pygy-le cetpes tuduu cyılderni cok kılşy, azylycn connu cırgaldıq kulturlyq amdyralı-ce tepşirer tep namny paastıncızy eş Stalin pygy namny polgaş pygy Sovet ulustu ıncarga öoredip turarınny xaraazy-pile cedip algan ijik. ındyq cyve teleede, Sler po Uluq xuralnarga slernin ce-zişkinerini tınnep kergeş, oon soonda, arattarny caagaj pajdaly moon ıñaj ulam tyrgen östirerini, olarny kultur tepşir-lin, yzyk-piziti, kadşy ulam öry kedyrerini, cıdyr kalgan feodal jozunun artıncılyr azy-agy pajdaly polgaş connu mederelin-den tura tyrtıp ulam tyrgen-pile cok kılşy arazyň cugaalazyp şitpirlerini artık cugula polur tur, eşter.

Tawa arattar polza, kultur talazy-pile öze pergen cyve tele-zinde, pottarny azy-agylynga, pottarny amdyralınga, kulturlyq xereqlerine, pottarny azyr olur azy-telyng kultur polgaş teknik xereqlerini ulam köbeji-köbeji-pile negeer polur uzurunda, Slernin cazaak, namny Tawany azy-agy, kultur turguzuşkunun oruu-pile ulam tyrgen-tyrgen tepşir cedişkiner cedip alşy cugula poor turar. Pygy-le arattar, slernin curt-pın pygy-le cazaak cagırga cer-leri, azy-agy, kooperatif organi-zastar polgaş oon-taa eşke cer-lerni ulam tyrgen şalyrly-pile azyldar cyge cugula poor turarın cizeleerge, arattar polgaş Slernin cazaanar, ertken kızıň cuttan 150 mun mal elgeni ış-kaş, moon ıñaj cuttan ındyq xej kogaral köryksebes polgaş nam, cazaanar arat tymen-pile kadşy, kelir yjede cuttan azylynga udur temissezir temisseldi iji tapkır, yş tapkır erccim kystıy-pile ebieldeer poorlar. Ol tu-gajynda cyu xeregil tize, aratty malın kaş şaqda sigen-pile xamaatly munnunda xandırar xere-rek, ıncangas sigen kezer cer-

lerni malga pastırbas, sigen ke-zer maşınalar tıp alşy, sigen ke-zer maşına-pile azyldarına, onu septeringe arattarny öoredip polgaş oon-taa eşke. Po cıly arat-tarny peletker algan sigeni enir cılyzından 1 milion puut azyr teer tur. Ol polza pygy curtun, cazaak, namny koncuq uluq ce-dişkini polur tur, ındyq polza-taa, kızı şaqda azyraar appaar maldy turguzı azyraarına temgi peletkel sigen ırtak cetpes cyve polgand, maldy azyrly-pile xan-dırp, cuttu tiilelerini teleezinde şuplun kılşy azyly am-taa tık-ka xej tur.

Arattar polza, amdyralı paj-daly polgaş kultur talazy-pile feodal jozunun artıncılyrından paza adırlık turar polgaş nam, azak-taa olarny oon adırlı oraldazyp turar. Bncangas meen kyzeerim polza, slernin curtun-arga ol koncuq cugula coruk-tun talazy-pile Tawa ulus ulam-na tyrgen-tyrgen-pile cedişkinerger cedip, arattarny şuptu-zun yzyk-piziti poldur, öq-pyleni pajdaly kadşydar, kızı oran suurnu kulturudat talazy-pile cedişkinniq polurun najıtar kyzeer tur-men. Tawada 17000 arat öregenini ıstinden olu-rar rızıny 3200 xire tur. Bncangas pir ebes öqden olur ar-azy şilciir coruk mal azyly xeqzyderinge totkar polu perbes polza, kulturlyq curtıtar coruktu sajıradıy polza, connu kadşy şalynga tuza polur polgaş oon-taa eşkege tuzalyq polur polza, pygy-le xemceqler ap, surtaal-ta azyly corudup, akşy xere-ge, ceeli-taa talazy-pile tuzalamşy kergyzyp-taa turgaş, kızı olu-rar rızıny sanı köydedirine ge idi q perip tuzalaar xerek.

Pygy-le tuskaj erttem pilikler-ni nasyonallıq kaadrlary köy-deer tugajynda erestii-pile temissel corudat paza pir tımej cugula.

Slernin curtunaryň nam, cazaany paastıncızy polza, arat tymennin özyp turar negelde xereqlerinde cıdyr kalvajyn, ol negelde xereqlerinde örezin paas purungaar pilip turarın men koncuq öörp temdeqler-men, eş-ter. Şak po Uluq xuralnarga slernin curtunaryň azy-agy, kulturunun özyld xeqzyldızın tyrgedirini eleen-ne cugula-cugula arga-xemceqlerini cugaalazyp polgaş-sler.

Bncangas orannyň azy-agy, kultur turguzuşkunun talazy-pile uluska caagaj kadşy, kulturlyq curtılganşy tıp peer temisseldin talazy-pile Uluq xuraldın munnunda turup turar sorulgal koncuq uluq polgaş şınlıq sorulgal tur. Bncangas, ol sorulgalı cedişkinni-pile şitpirler polgaş kyssetken turar teleede slerge najıtar kyzer polur cyvem polza, Sovet Ebielini polgaş eşke-taa curtarny ıletpyrcin, tar-aaccınnaryň revolustuq yleger turulgaazından kerge, tiilegege mındyq cyve xerek poor cyve tur, cyl tize, pıreede,—namny ke-zigynneri polgaş pygy nam arat-tarny munnakşy polu polur cyve teleede, oranny munnunda turar sorulgalı kyssetdirine xamaatly munnunda mobilizastıngas, kazy-taa azyldary talazy-pile engi arattar yleger poor, arat congı kulturlyq ekki amdyralı tıp peer temissel-ce xej tymenni edertip şıdan turar jozu-lyk, iji polza,—nam podunun TK polgaş cazaan tolgandyr şıjy ebieldezi algaş, pygy azyldar şıncedip corudarda TK polgaş cazaany rızıq tajınyzyp poor turar jozulıq, yşe polza,—TK-

Tees-xem kozuununda nam kezigyn-neriniň azy-agyly

Tees-xem kozuunun ARN komitedi, 435 sannıq kezigynner-ni polgaş kozuunun niiti 6827 arattarny munnunda TARN-nyň 10 tugaar Uluq xuralnıga revolustuq iziň pajyrlıq cediree!

Tees-xem kozuunun ARN komitedi, TARN TK-ny xyn pyry-nyn iziň paastıncızy-pile tus kozuunun arat connary şıjy ebielde, ARN TK-ny 2-3-4 tugaar plenumnary toktaal şitpirlerin cör pottandırp, paza ulustun 8 tugaar Uluq xuralnı şitpir ajıtışkını arat tymenge kalbaa-pile ugaadyp tanıştyrgan-ny xaraazy-pile uluq-uluq cedilgelerde tepşir tajangan-pis.

Ol cedilgelerni kol-kol cyyl-derin manaa ilergeleerge polza, pygy maldın paazy 1934 cıdan 1935 cıda 14.421 paas mal özyldeliq turgan polza, 1936 cı-dın kızınynda uluq cut-pile mal aary kamzıryşkaş, 1935 cıda turganından 15.670 paas mal ku-dulaan turar, ındyq polza-taa, maldın cem suuru, oran savazy cıl kelgen tudum ösyp-şan tur-ar. 1935 cıda kesken sigenden po cıly 76.110 puutu azyr pel-eiken, ol-la yje-pile podarga maldın cılyq kazaaz 1670 ge cedir eşken. Moon-pile kadşy tar-ıga şely paza kalbarı, camdyk taraas tarıp pilbes arattar taraas tarıp turar polgan.

Connun yzyk pizikke öörenir sonıurgaly ulam pedip turar, ciz-

ee 1934 cıda öörenir nazılyq connun 41% ööngen turgan polza, 1935 cıda 51%, 1936 cıda 61,39 xuu poor turar tur.

Arat connun camdyk azy-agylyny sanı kudılap turunda nam kezigynnerini azy-agyly cıl py-ry ösyp-şan turar, cyl teerge, nam kezigynnerini malny pa-azy 21,5 xuu, maldın cılyq kaza-azy 8,75 xuu, kesken sigeni 25,5 xuu, tarıga şely 11,7 xuu, pi-zik piliri 86,36 xuu, özyp sajıy-şan turar tur. Moon ap kerge, nam kezigynneri arat connun munnakşy kezeer polur adın şıka-paan, xarın arat connun karaan-ga namny at-alday ulam ul-gattıy turar todargaj tur.

Oon pir paastıncızy polza, nam podunun massalyq azyly ırgıly arat connun orttuzınga corudup, xej niitini azyly xere-enge 170 kezigyn kirzip turarın-da polur.

Cedilgelik azyly-pile cergelestir cetpes azyly am-taa par, onu cedip alşy ARN-ny 10 tugaar Uluq xuralnıga tangıraqılar tur. Blangaja 1936-37 cıdarnı kızınynda maldı mendi cıl azyr alşy arga xemceqlerini şıngşy corutkaly ulam uluq cedilge-ce tepşir-pis.

ARN-ny 10 tugaar Uluq xural telgerezin!

Nam kozkomun tarıgaş Namzıraj.

Tus-taq sumuzun nam kezigynneri polgaş arattarnı azy-agyly

Uluq-xem kozuunun Tus-taq sumuzun arat connun azy-agylyny özyldızın manaa todargajlaarga:

Maldın paazy:	
1935 c.	1936 c.
Cıly mal	1.393 1.436
Inek	2.936 3.239
Xoj	12.269 11.572
Öşky	6.812 6.860

Kattıkaş . 23.410 23.107
Ertken kızıny cudundan 5.545 paas mal elgen.

Öşke azy-agyly:

1935 c.	1936 c.
Sigen ga-pile	102 273
Taraaz ga-pile	188 220

Oon ıñaj 1935 cıda 8 xar-dan 40 xarga cedir pygy con 642 turgan polza, pizik piliri 456 kizi. 1936 cıda 8 xardan 40 xarga cedir pygy con 528

kizi polza, pizik piliri 471 kizi. Myn sumuda 23 tugaar nam yyrnyn kezigynnerini azy-agylyny özyldızın ap kerge:

Maldın paazy:	
1935 c.	1936 c.
Cıly mal	194 196
Inek	337 378
Xoj	1295 1416
Öşky	904 1098

Kattıkaş . 2730 3088

Kesken sigeni 1935 cıda 9½ ga turgan polza, 1936 cıda 19½ ga polgan. Tus yyrnyn ke-zigynneri şuptuzu koldunda pizik pilir.

Cer-le tus sumun connun malı eleen tengip semreen polgaş oot sigen caagaj polgan. Maldın ödek kızıan arattar kap-şagaj kılşy turar.

Tus-taq sumuzu, ARN 10 tu-gaar Uluq xuralnı telgerezin!

pile cazaak arazynda ep najyralı polgaş pygy-le cyılderni tiileer tep cangşy setkil soruu moon-taa ıñaj rızdyr kılınnap turar jozulıq.

Tawa ulus podunun ergi şaq-dagy ar perge pajdaly artıncı-şy tiilep cok kılşy tees, azyldı tiilep kelgenini orun kerge, pistin Sovet ulus polgaş Sovet cazaak Tawa uluska koncuq sagşy salıp, ak setkildi tuzalamşy kergyzyp kelgen. Bncangas moon-taa songaar Tawa uluska ıncarg sagşy salıp, ıncarg tuzalaarın xandırgın turarın namny Uluq xuralnıga idegedip cugaalap kaar polur-men. Munnunda tarladıy coraan ulustar polgaş orannar-pile ep najyraldyk, ha-tunmanlyk xarıl-zaazın rızdyr kılınadyp, olarny kulturlyq ekki curtılgaga cedar teen temisselinge tuzalamşy kergyzyp tep Lenin—Stalinnı cagıy Sovet cazaak polgaş po cerde curtıtar turar Sovet xamaat-lyar kezeede pottandırp kys-sedir.

Bncangas kyzelim cedirp kaar-ym polza, Tawa ulus podunun re-volustuq cazaak polgaş namynga

paastadyp coraas, feodal jozunun artıncızy-pile xyreşı-şan tur-gas, maldın azyly polgaş cer-taraalan azyly sajıradıy, amdyralı pajdaly, öq-pylenini ıstin kulturudup, podunun nasyonallıq kaadrlary tepşirer tugajynda kyzyn kaas xuu köydedir poor tep kyzejin. Bncangas, Tawa ulus oran curtun kapitalistıy ebes xeqzyldı-ce paar oruu-pile Tawa uluska cırgaldıq kulturlyq curtılganşy tıp peerini polgaş podunun xamaatlyar to-gunnaary rızdyrın oruu-pile uluq rızıny tepşilgelerge cedar tep idegeer-men.

Tawa arattıy revolustuq namny 10 tugaar Uluq xural telgerezin!

Tawa ulustun udurtukular eşter Cymırtı, Toka, Xem-cık-ool. Pajyrlı olar telgerezin! SSRE, Tawa, MAR arazynda ep najyralı moon ıñaj kılınnaar telgerezin!

Eş Stalin telgerezin!

(Eş Malkof ystinde lozuş so-zyň tavalap cugaalaarga tımtı-tıq xol caskap, xeqşym ter-nasional ırlıtan).

TARN-нын 10 tugaar Uluq xuralyn azytkanda es Taneftin pajyrlıq cugaazы

Ergim eſter! TAR-нын 10 tugaar Uluq xuralynnıń teleelerin-ge revolustıq pajyr cedirejin.

Nasional revoluzun telgeredip, kolonij kul poorundan polgaſ imperialistiqtı tarladan xostalıp, feodalizmnıń tazıdarın tura tırtıp, caa xevirliq burzuas-demokratıq respubliktnı xamaarşıpas ergeliq kyrynezın turguzup, xeq-zyldenın kapitalistıq ebes oruun-ce ajaar şilciiriniń peletkelin corudar sorulganı salgın Tıva Arattın Revolustıq Namnıga kattişkan arat tıme-nin murnak-ıy pelyynge revolustıq pajyr.

Eſter! Faşizmga udur polgaſ paza caa imperialistiqtı tajınga udurlanır corukka eſ Stalinnıń polgaſ Kominternnıń paaştıyn eſ Dimitroftun şıut paaştalgazı-pile poop eriken Komunistıq Internatsionaldın VII tugaar kongreziniń şitpirleri pygy telegej-nin proletar şimceekşiniń xeq-zyderinge kancaar-taa aa-cok tıegilyq uzur-tuzalıq polgan. Faşizm telegejot kattap ylezıp alıynğa peletkenip turar.

Pygy telegejini proletarlars polgaſ xej tymen arattar, telegejini caa tajınga udur temisse di mobilizastar uzurlıq.

Komunistıq Internatsionaldın VII tugaar kongreziniń ajtkan polza:

„Faşizm teerge—azılsın connu kapitaldın toşkun jozuzu-pile ezeergep pazarnıń coruı tur.

Faşizm teerge—xaramdıkkan şovinizm polgaſ ezelep ypleeriniń caa-tajıyn tur.

Faşizm—teerge kalcaalıq cerlik tyrymgej, ezeergek kargıstın coruı polgaſ kontrrevolus tur.

Faşizm teerge—yletpyrcin angınnı polgaſ xamık-la azılsın tymennin ızırar ızı-teq tajıyn tur.

Pir ebes VII tugaar kongres faşizmnıń ajıyn cıq-le tem-deqleeri-pile kyzeli xanır ertte pergen polza, bolşevik jozuluq kongres polbajın pargan turar ijk. Uı kongres toraın-na faşizmnıń ezeergep pazar coruunga polgaſ caa-tajıyn kipskılarnıga udur temissel organizastar-nyń ajttıyn salgan.

VII tugaar kongres podunun şitpirleringe onza cidii pile ajtkan polza: xamıktn-na murnunda egelep kılır cybe polza—cangı frontunı turguzar ol polur. Curt pyryzynın nasional xostalgaſyn şimceekşiniń cyyl pyry onza pajdaldarın polgaſ cadazın parımdalap turgas, proletariattın pir tın-pile temissezir coruun niitti nasionaldın polgaſ pygy telegejini kırınga corudup, proletarnıń cangı frontuzun yndezileş kalbak cangı eptiq antifaşıstıq frontunı, paza kolonij polgaſ cartık kolonij curtarga kalbak cangı eptiq anti-imperialistiqtı frontunı turguzar teen. VII tugaar kongrestin ol şitpirin corudarga faşizmnıń ezeergep pazar coruun sokıdar polgaſ onu tyzyreriniń temissei-in tınzdar polur. VII tugaar kongrestin soonda pir cıl iştinde, blangejada seeligy ajlar iştinde poop kelgileen cyilder po şitpirleriniń cır şıyn pyryny-pile xerecilep turar tur.

Antifaşıstıq cangı frontu kalbarsp, kapitalistıq polgaſ kolonij orannarnı ulustarın ulam-na xej-xey-pile xaara tırtıp turar tur. Franzda ulustun cangı frontuzı faşizmga mogıq cok kagışkını perip turar. Polşanıń yletpyrynın proletar tıy polur Lodze-xoorajga son-gulda eritip turda ulustun can-

gıy frontuzun talazıdan Polşanıń faşizmgıa konıuq şıngıy kagışkını pergen tur. Balkanda pistin xı-tunma kom-namnarıy kalbak arat connu faşizmga udur temissel-ce ulam-na kalbaa-pile xandıy turar. Bolgarnıń komnamı—Dimitroftun namı—ulustun cangıy frontuzıga tajıngas am polur tep turar parlamen caazıyn songul-dazı polur yjede faşizmga eres-tiq kagışkını kergyzer tep peletkenip turar tur.

Kıdattın komnamı Kıdattın iştinde Sovetliq mozularga polgaſ maadırlıq Kızıl şeriinge tajıngas, Japonnıń imperializmi-nin teerıecı ezeergep pazar coruunga udur kalbak antiimperial-istiqtı şimceekşini telgeredip turar. Kıdattın komnamıga paaştadıp turar karacangıy Kıdattın sovetteri imperialisternin talazıdan Kıdattı ypter, ylezıp kul kılır alır corukka udur temisselge antiimperialistiqtı kys-terni kadıp, eveldeer tıy poop turar.

Kizi paaştı cır iştis cıncı-narga udur maadırlıq İspan ulustun 4 aj iştinde corudar kelgen cepsektiqtı temissel cıny kergyzip tur teer polza, İspanıga 1934 cılda poop eriken xamaar-tı tajınnı şkolazı anaa xej poop ertpeenin kergyzip tur. Paza İspannıń yletpyrcinleri polgaſ azılsın tymeni ol pakıbraı-nıdan kicceel algan polgaſ Komunistıq Internatsionaldın VII tugaar kongreziniń ajtkan polza: Faşistıq araattannarga polgaſ caa imperialistiqtı tajınnı kipskılarga udur kancaar temis-sezir polurun İspannıń uluzu ulustun cangıy frontuzıga kat-tıyır algaş kergyskenner.

Tıyn radio-pile tınnatkan polza, İspannıń ulustun şerii To edo tep xoorajcanıga Fran-ko tep cıncınnı şeriinge eres-tiq kagışkını pergen paza ulustun şerii tul-uşkun poop turar cerler pyryzynde tajınnar-ga udur şaap kirip turar tep tınnadıp turgan.

Komunistıq Internatsionaldın VII tugaar kongreziniń yndırgen şitpiriniń soonda cıl eecizinde topcu tınneli mındıq polur tur. Antifaşıstıq ulustun cangıy frontuzun kalbartır corukka Kom-internannı paaştıyn polgaſ eſ Stalinnı şıncı azıldakıy, eſ renikcizi pistin Georgij Dimitrof kancaar taa aa-cok uluq ojnaaş-kını polgan.

Eſ Dimitrof polza,—faşizmge udurlanған telegej kırında xam-ık-la temisselcilerni ştkip turar setkil kyzelinin en tergiin pot-tanışkını polur. Mıncangas eſ Dimitrof Lejasiq-xoorajga pal-dı-sygezin tutkan tajınnarnı murnunga poop cepsek cok tur-gas telegejini faşizmga tıegily-lyq pakıbraaşkını kergysken.

Eſ Dimitrof faşizmga koncuq tidim cyrekkiri-pile xaldap şaap turgas, faşis syygynın indirin azıqlap, onu Kominternnı pr-ogramın telgeredir indir kılır şıdaan. Mıncangas faşizmge ud-ur tiilelgeit-pile temissezir pol-ur, pygy-le azılsın tymennin polgaſ tıpsilgelik kizi terelget-tenin xoralıq tajınnı şılca şaap cok kılırnı karacangıy oruu polza—antifaşıstıq, cangıy eptiq temissel ol polur tep cy-beni kergysken.

Eſter! TARN-nyń moon songaar xeqzyldezinge paza oon-pile pir tenge Tıvannı nasional revoluzunın moon songaar xeq-zyldezinge Komunistıq Internatsionaldın VII tugaar kongrezi şu-

ut tıegilyq uzur-tuzalıq polur. Kancaſ teerge, VII tugaar kongres Slernin namnarnı ky-zeer ergeliq salbarsıga kırıip al-gan polgaſ. Slernin namnarga corutkan podunun pajyrlıq tel-egramıga eſ Dimitroftun tem-deqleeni polza:

„İdegeris polza, Tıvannı ARN-ny Kominternnı kyzeer ergeliq salbars kıldır kırıip al-ır tugaſında şitpir yndırgen VII tugaar kongrestin idegelin ARN podunun azıynğa padı-kap şıdaar.

ARN podunun TK-ga paaştadıp algaş, VII tugaar kongr-estın şitpirlerin podunun curt-tunın onza cyilderinge tıdarıyır pottandırp şıdaarın polgaſ onu yndeziletkes kalbak arat mas-salar-pile podunun uluq xarıl-zaazın, moon songaar nasionaldın tuskaj togınnarın ulam rızıqlaarnı, nasionaldın kultur-ınnı ozyldezin, ulustun azıl-ag-ıynı kadyrlıgezin, xej tymen arattarnı caagaj pajdalın xan-dırıp şıdaarın tadagalzavajın tur-pis“ teen.

Kominternnı paaştıyn ol ajtkan polza, pıreede, kalbak ar-at tymen-pile xarılzaazın ulam tınzdar, oon pile kadı feodal id-geitge polgaſ teedilamalar-ga udur temisseldi ulam kalbart-ır, ijide, arat connu politik tala-zı-pile kizidip, imperializmge udur arat tymennin temisselın organizastap turgas, nasionaldın xamaarşıpas ergezin moon songaar ulam rızıqlaarnı xandır-ar, yşte, tıreen tıynnı kırınga solun parlalga, şkola, teatr, kl-up polgaſ cer-le kultur cırdış-kını cerlerni saıyradıp turgas nasional kulturun otyrer, tırtte, ulustun azıl-agıyn pol-gas arat connu amıdral pajdal-ın kodyrer Monu corudardı cyq-le niitti erttem piliktiq polur şkola, surguul cerlerin telgeredip corudar ebes, xarın nasional ka-adırlarnı peletkeerin tyrgededir-inge cingine texniktiq şkola, sur-guul cerlerin telgeredir.

Po pygynı karacangıy angı tılazın parımdalaan politik cor-udup, feodalizmnı artıyşkını tura tırtıp, ergin feodal can-cıl-surıtaalın uzutkaarın tem-is-selin corudar polza, am corut-tunup polur.

1917 cılda polgan Uluq Ok-lavrnı proletar revoluzı Tıva ulustu kolonij tarlaldan otturup xostaan.

Tıvannı nasional revoluzunın moon songaar xeqzyr coruun-ga, oon xamaarşıpas ergezin rızıqlaarnı polgaſ caa xevirliq burzuas-demokratıq revolustu şıut xeqzyderinge polgaſ paza TARN-ny kapitalistıq ebes oruk-ce şilciiringe SSRE-de sociali-zmnı tiilelgezi kancaar-taa aa-cok tuzalıp turar.

Ulustarnı uluq paaştıncıy eſ Stalin telgerezin!

Kominternnı paaştıyn eſ Dimitrof telgerezin!

TARN polgaſ oon paaştıncı-lar eſter Toka, Cyrimit-tazı, Xemcik-ool telgerezin!

Telegejini kırında antifaşıstıq polgaſ antiimperialistiqtı temissel telgerezin!

(Tımittiq adış caskaan polgaſ xeqzym „Internatsional“ ır-latkan).

Nam, areve organizas-tar! TARN-ny 10 tugaar uluq xuralyn materialdarın arat conga tajılyırlap tınyş-tırarın egeleder!

TARN-нын 10 tugaar Uluq xuralynğa Uluq-xem kozuunun Ezim sumuzu Palcyma-нын şygıncyleli

Namnı 9 tugaar Uluq xura-lyndan peer pistin namnı cor-udup kelgen azıyn kizi cetpes tuduu teer arga cok, xarın kon-cıq pajyrlar poordan paşka, kan-caar poor. Po cedilge xamık cybelerni ugıan mıccıy kizi ke-deege pargas, arat conga kancaar tooza cugaalap peer coor.

Şaanda Pujan-padırgı, Lopsan-ossur, Talaa-syryn, Şagaacı, Sonam olar pisti kancaar paaştap coruk? Olar nam, caza-ktın azıynğa turda xuralynğa iji kattap kelgen-men, kizige ajttı-ryq, şygıncylel taa saldırgas, ajttıp peer cybezi-taa cok, xarın tıyıtın em, tagıl, pınnı, kyze, tojbulun teen cizektiqtı cybelerin ekkep turar cybeler coraan.

Murnunda ton sojundıa kedip coraan kizi tırguzın ketken, cangaj kedip coraan kizi cıccıy-yn ketken, oon ınjı şars mu-cıy coraanıyştan aatıy munup, xarın aatıan maşına munup tur-ar appargan tur-pis. Şaanda man-aa maşına, paroxot kelgen pol-za, xerengibis kaktalı peer, paa-zyıy kalbara peer.

Şaanda pistin sumaa Sonam, Şagaacı olar xereez-nı cıy cep argamıa mundurup, şagaj manzaa olurtup, xoon tura cok kizige kys-pile perip coraan. Am polza, pistin xerezen arattar xoonıy kizizin pottar tıy alır polgaſ.

Am pisti cıccıan-pile calap ekkelgeş, şygıncylelip, assıl-daladıp turar, koncuq magalıq cybe tur.

Pistin sumunun malı polgaſ erttem kulturı ezyr xeqzyr tu-

rar. Oon saıyrap ekterep turar nam, cazaıktın iziq paaştalgazın-da tur.

Yş cılda yyr targalaan-men. Xural suqlaa kılır teerge ınavas, xarın ertten azıyır kaan xojt-paan tip izip olurup peer kiziler par. Ol polza, kancaar-taa polbas.

Pistin cangıy-taa xalas sıs cok xyndılyq paaştıncıy eſ Toka nam, arevenin kezıgynneri polit. pılin otyledip albas polza, feodalın artıyşkını alız peer tep cugaalaan. Ol koncuq şın—şın, eſter.

Am Ezim paaştında Tıvıl xam-pile Seree xam olar xam paaştap turup pergen. Kozuun surgakıy Norvuzuk kelirge, pygy sumunun xuralynğa 40-50 şaa kizi cıqlıp turda, Tıvıl xamnı xamnı ceringe 100 şaa kizi cıqlıp peer cyıl par. Ol polza, arat connu polit. pi-lini koşkaa tur. Moon songar ındıy coruktarnı cidir polza ekki. Azıldı adaandan oty kop-tar turgas kysşedirden paşka, ystynden sı munup turgas kan-caar kysşedir poor. Mındıqny tel-eziinde, ystyky cerlernin ajt-ıyşkını xyndılep, xural-suq-laan saı cok şalıptıq erttirip turar xerek.

Kargıtar, ılangıja Japon suq-lar ARN-ny 10 tugaar Uluq xuralyn calıynğa caştas, caş-pıynğa poqdunup olzyn, ezi-ninge estıeş, elezinge xomdynyp olzyn!

Pistin TAR-ny paaştıncılar po olurgan 14 eſter telgerezin!

Ada-ije polgan SSRE telge-rezin!

TARN-нын 10 tugaar Uluq xuralynın xynneri

3 tugaar xyny

ARN-ny 10 tugaar Uluq xuralyn azıttıngan 3 tugaar xyny—nojavr 3-te erttengin 10 şaktan egelep Uluq xurald yrgylcyle corutkaş, iji tugaar iletkel—TARN TK-ny Nam komi-zyıy azıynnı tugaſın eſ Pajır iletkep egeleen.

Myn iletkel 12 şak 35 minit turda, toozulgan. Pir tugaar iletkel-pile po iji iletkelin iştinden 40 azıy ajttıryq salgan, ol ajttı-ryqlarnı şaptuzın teleeler pizik-pile ajttırgan. Şygıncyleer tees adın pizitken kizi 102, caspar-laan soonda 12 şak 55 minit turda şygıncylep egeleen. Ol xyn 17 kizi şygıncyleen.

Kezeekkinin 9 şakta xural cap-sarlaan soonda, Tipograf kolek-tiviniń tıva polgaſ xamaatı anıjak oşkeni cyıl pyry xol-puttan surguulın polgaſ cyıl pyry ır poor cyılyn kergysken.

4 tugaar xyny

ARN-ny 10 tugaar Uluq xuralyn azıttıngan 4 tugaar xyny—nojavr 4-te erttengin 10 şaktan egelep Uluq xurald ulamcıl corutkaş, murnukku iji iletkelin şygıncylelin yrgyl-cyletken.

Tışteekkinin 3 şaktan 6 şakka cedir capsarlaan. Oon paza şygıncylel egeleeş, kezeekkinin 9 şakta capsarlaan.

Myn xyn 30 kizi şygıncyleen.

Myn xynın kezeezinde kızılda kattişkan şolanın eſrenik-cilerinden „Xajıran-pot“ tep şı yndırgen.

5 tugaar xyny

ARN-ny 10 tugaar Uluq xuralyn azıttıngan 5 tugaar xyny—nojavr 5-te erttengin 10 şaktan egelep xurald yrgylcyletkeş, murnukku iji iletkelin şygıncylelin yrgylcylelip corut-kan. Şygıncyleldi tışteekkinin 3-

şakta tooşkaş capsarlaan. Ol xyn 14 kizi şygıncyleen. Pygy şygıncylel tees adın pizitken cımdık eſter cugaalar sanalın am taraa-ny iletkelderinge kattıy cugaa-lar polgan.

Myn xynın kezeekkinin 6 şaktan egelep xurald yrgyl-cylelip turda, Arattın revolus-tıq şeritiden ajtkal cedirgeş, moon songaar nasional revolus-tıq nam, cazaıktı işikki, taştk-kınnı tajınnarın kamgalaa-rynga kazaan-taa pelen-pis teer xirezi-pile tangıraqlar turdu.

Şygıncyleen kizi-le—ARN TK-ny corudıp kelgen politiktıq şugumu, praktiktıq azıy koncuq şın polgaſ cedilgelik tep cugaa-lap turgan. Oon ınjı cer-cerde nam organizastarnı teleeleri pottarnı azıyn cedilgelik cyıyn koldap cugaalap turgan polgaſ cetpes cyıylerin kazıp ileredip, moon songaar 10 tuga-ar Uluq xural kandıq şitpir yndırer tugaſında todargaj sanal-darın cugaalap turgannar.

Cugaalan kizi pyryzy-le, „na-sional revoluzunın xereen mo-gaq-şılacı cok paaştap kelgen xyndılyq paaştıncıy Toka, Cyrimit-tazı, Xemcik-ool olar telgerezin!“—tep iziq pajy-ların kattap-kattap cedirip, tıq-mittiq xol caskap turgannar.

Taraazı-pile eſ Pajır, Toka olar udaa-taraa topcu xarık se-zyn cugaalaannar.

Taraazı-pile 3 tugaar iletkel—TARN-ny azıl-agıyn politit-nı tugaſında iletkelge eſ Cyrimit-tazı ses peerge, pygy xural turgas, kış ini uita xol cıy pajyrlap turgan. Oon cıy iletkelin egelep Xural kezeekkin capsarlaan. Eſ Cyrimit-keli 6 tugaar xyny

